

הרב אהוד אחיטוב

מצוות סיפור יציאת מצרים מקרבת אותנו לגאולה השלמה

ג. מצווה סיפור יציאת מצרים - מצווה שתלויה באמירה

ערכה של מצוות סיפור יציאת מצרים עולה מבין השיטין כבר בתחילת ה'סדר', מן המשקל שחז"ל נתנו לה בתחילת ההגדה. אנו מסבירים בתחילת ההגדה שסיבת כל השינויים שבהם 'נשתנה הלילה הזה' נובעת מכך ש'עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו ה' אלהינו משם ביד חזקה ובזרע נטויה'. לאחר מכן, אנו מדגישים את משמעותה של יציאת מצרים בשבילנו: 'אילו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים, הרי אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים'. לפיכך, תקנו לנו חז"ל 'סדר' ליל פסח, וכל עניינו של הלילה הוא העיסוק ביציאת מצרים ובהודאה לריבוננו של עולם עליה.

אך עדיין יש לבאר מדוע אנו אומרים: 'ואפילו כולנו חכמים, כולנו נבונים, כולנו זקנים, כולנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים'. יתרה מזו, אנו מביאים לכך ראיה מן המעשה המפורסם על רבותינו שהיו מסובים בבני ברק; מדוע שתעלה על לבנו מחשבה שחכמים ותלמידים פטורים ממצוות מסוימות בגלל שהם כבר יודעים את כל התורה כולה? וכי שמענו שחז"ל אמרו לנו בהלכות תפילה: 'ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים וכו' מצווה עלינו להתפלל בכל יום?'¹ וגם אם אפשר ליישב נוסח זה ולומר שאין להשוות את מצוות תפילה, עבודה שבלב, לסיפור יציאת מצרים, שכן אולי הוא נועד רק לידיעת הנסים, ולכן אולי היה מקום לפטור את מי שידע את כל התורה, עדיין השאלה במקומה עומדת: וכי חכמים ותלמידיהם פטורים משמיעת קריאת התורה? והרי ודאי שהלכה למעשה כולם מחויבים לשמוע את קריאת התורה, גם אנשים שידעים בעל פה את כל הפרשה!²

1. ואין להביא ראיה מרשב"י וחבריו שתורתן אומנותן ולכן הם פטורים מקריאת שמע, כי אין הפטור נובע מחמת שהם 'כבר יודעים את התורה', אלא כדי שלא יתבטלו ממצוות לימודה. ועי' בדברי מו"ר הרה"ג אברהם שפירא זצ"ל, הגדת היושבת בגנים, עמ' מד-מה.
2. אמנם בשלחן ערוך, או"ח סי' קמו סעי' ב, מובאת דעה שאדם שתורתו אומנתו רשאי ללמוד בזמן קריאת התורה אם בלעדיו יש מניין אנשים שמקשיבים לקריאתה, אך גם שם אין פטור כללי למי שכבר יודע את התורה, אלא הפטור הוא משום שהוא עסוק בלימודה. ואכן, הפוסקים כתבו שגם לדעה זו קשה למצוא תלמידי חכמים שאפשר להגדירם כך, וכמבואר במשנה ברורה, שם ס"ק ט. חשוב לציין שהשלחן ערוך, שם סוף סעי' ב, פסק במפורש בניגוד לדעה זו, ולכן כתבו האחרונים -

ב. מצוות סיפור יציאת מצרים - תפילה ותורה

נראה שאת התשובה לשאלה זו אנו אומרים בנוסח ההגדה עצמו. אכן, מצוות סיפור יציאת מצרים דומה במידה מסוימת למצוות התפילה, וכשם שתפילת הלחש פותחת בברכות השבח, ויש בה בקשות על הכלל ועל הפרט באמצעה, ולבסוף הודאה, כך גם בהגדה של פסח יש שבח והודאה על העבר, ובקשות על העתיד, הן בברכה החותמת את ה'מגיד' הן בסוף סדר ההגדה לאחר הסעודה. עם זאת, מבחינה אחרת מצוות סיפור יציאת מצרים דומה דווקא למצוות לימוד תורה: בהגדה אנו עוסקים בדרשות חז"ל שעוסקות ביציאת מצרים ובהנהגת ה' אותנו ביציאה עצמה ולאחריה: קריעת ים סוף, מתן תורה וכניסתנו לארץ ישראל. ההגדה גם שונה משאר התפילות והמצוות שתלויות באמירה, שכן בה 'כל המרבה - הרי זה משובח', ואילו בדרך כלל יש נוסח קבוע, ואין להוסיף עליו ואין לגרוע ממנו.³ ההסבר לכך הוא, שלמרות שלמצווה זו יש נוסח מסוים שצריך לומר אותו לכתחילה כמו בתפילה, ויש לו גם נוסח לאמירה בשעת הדחק, כפי שאנו מציינים בהגדה: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר כל שלא אמר שלושה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו, ואלו הם: פסח ומצה ומרור', אך יש למצווה זו גם דמיון מסוים למצוות לימוד תורה, שיש מצווה להרבות בלימודה ו'כל המרבה הרי זה משובח'.⁴ מו"ז הרב עובדיה הדאיה זצ"ל⁵ מציין היבט נוסף המשווה בין מצוות סיפור יציאת מצרים למצוות לימוד תורה בכך, שכיוון שליציאת מצרים יש השפעה בלתי נמדדת על כל הדורות - שהרי אילו לא היו אבותינו יוצאים ממצרים כל הדורות היו משועבדים - לכן יש עניין מיוחד באריכות הדברים, כמו התורה שאין גבול ללימודה, וזה לשונו:

גם חיוב מצוות הסיפור הוא בגדר הריבוי באין סוף וגבול... דאי אפשר לתאר בשכל אנושי גודל מעלת הנס הגדול הזה... כמו בידיעת התורה אי אפשר לאדם להגיע לסופה ולתכליתה דארוכה מארץ מידה ורחבה היא מיני ים, כן הדבר הזה בסיפור יציאת מצרים... עוד לא הגענו לסופה ותכליתה שבאמת אי אפשר להגיע לסופה.

הגר"א ועוד - שאפילו קריאת שנים מקרא ואחד תרגום אסורה בזמן קריאת התורה, וכמבואר במשנ"ב, שם ס"ק טו.

3. שו"ע, או"ח סי' קז סעי' א-ב; שם סעי' ד: 'אבל אם אינו יכול לכוין יפה, קרינן ביה: למה לי רוב זבחיכם (ישעיה א, יא); והלואי שיוכל לכוין בג' תפלות הקבועות ליום'.

4. בהגדה של פסח 'היושבת בגנים', עמ' מט, מביא מו"ר הרה"ג אברהם שפירא זצ"ל את הסברו של רבי אברהם בן הגר"א על כך שאין איסור 'בל תוסיף' בהגדה של פסח, שכן אין לה נוסח מוגדר. הרב שפירא זצ"ל הוסיף הסבר אחר: חובת סיפור יציאת מצרים היא 'כל הלילה', וממילא לא זו בלבד שאין 'בל תוסיף', אלא שריבוי הסיפור הוא עיקר המצווה, ומי שלא עוסק במצוות הסיפור כל הלילה, מצוותו פחות משובחת.

5. ויקח עובדיהו, ירושלים תש"כ, ח"ג-ח"ה, דרוש ח לשבת הגדול, עמ' קכה ס"ק יג.

ג. 'הזכרת' יציאת מצרים כל השנה וסיפור יציאת מצרים בליל פסח

לאור האמור לעיל, עלינו לבאר את המשך ההגדה, שמביאה את מחלוקת בן זומא וחכמים - שמוזכרת גם במשנה (ברכות פ"א מ"ט) - בנוגע לשאלה אם יש מצווה להזכיר את יציאת מצרים בלילות:

אמר רבי אלעזר בן עזריה הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא. שנאמר למען תזכר את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך. ימי חיך הימים. כל ימי חיך הלילות. וחכמים אומרים. ימי חיך העולם הזה. כל ימי חיך להביא לימות המשיח.

ויש להבין: מדוע חז"ל ראו צורך להביא לאחר המעשה של החכמים שהיו מסובים בבני ברק ועסקו בסיפור יציאת מצרים כל הלילה, את מחלוקת בן זומא וחכמים על הזכרת יציאת מצרים בלילות? הזכרת יציאת מצרים היא מצווה שיש לעשותה בכל יום מימות השנה ולגביה נחלקו אם היא קיימת גם בלילה. לעומת זאת, חובת סיפור יציאת מצרים בליל פסח היא מצווה שונה שמטרתה לספר על הנסים שהקב"ה עשה לנו בגאולת מצרים בלילה הזה.⁶

האברבנאל⁷ מבאר שכשאנו עומדים לפתוח במצוות סיפור יציאת מצרים, חכמים רצו להעמיד אותנו על מעלתה של מצווה זו דווקא בלילה הזה. לכן אנו מדגישים שלא רק לדעת בן זומא יש חובה להזכיר את יציאת מצרים בכל לילה, אלא גם חכמים, שסוברים שאין חובה להזכיר את יציאת מצרים בלילות, מודים שבליילה הזה מצווה להזכיר את יציאת מצרים. ועדיין יש לשאול: מדוע אין מי שחולק על הדין שמצוות סיפור יציאת מצרים היא דווקא בלילה? המהר"ל (גבורות ה' פרק ג) עונה שכל המחלוקת היא אם להזכיר את יציאת מצרים כל השנה גם בלילה בגלל מכת בכורות שהייתה בלילה, וגם ביום בגלל היציאה עצמה שהייתה ביום. חכמים סוברים שיש להזכיר את יציאת מצרים דווקא ביום, שכן עיקר היציאה הייתה ביום, אך בליל פסח, בלילה שבו אירע נס יציאת מצרים, כולם סוברים שחובת הסיפור היא דווקא בלילה שבו התחילה היציאה.

ד. זכירת יציאת מצרים ביום ובלילה - 'תכלית' ו'הכנה'

לדעת מרן הגראי"ה קוק זצ"ל (עולת ראיה ח"ב עמ' רסט-רעג), הצורך להביא את מחלוקת בן זומא וחכמים בליל פסח - למרות שהיא עוסקת באופן גלוי במצוות זכירת יציאת מצרים בשאר לילות השנה - הוא שגם היא נוגעת ישירות במהותה של מצוות

6. וראה צ"ח לברכות יב ע"ב, שמציין שאת מצוות הסיפור מנה הרמב"ם במצווה קנז בספר המצוות: 'מצווה לספר ביציאת מצרים בליל של פסח שנאמר והגדת לבנך וגו'...', אך את מצוות זכירת יציאת מצרים בכל יום, מצוות 'למען תזכור', הוא לא מנה כלל, למרות שביד החזקה (הל' קריאת שמע פ"א ה"ג) פסק שיש מצווה להזכיר את יציאת מצרים בכל יום.

7. בפירושו להגדה של פסח.

הסיפור בליל פסח, משום שליציאת מצרים יש שתי מטרות בתהליכים שעם ישראל עובר:

א. לחזק בקרבנו את הקניינים הרוחניים שקיבלנו מיד ביציאת מצרים. יצאנו מן השעבוד לאיליות ולתאוות הגופניות אל חירות רוחנית, אל היותנו עם של עבדי ה', שהולכים בדרך שכבשו לנו אבותינו הקדושים שקראו בשם ה' בעולם.⁸ לכן, כל השנה אנו מזכירים את יציאת מצרים לאחר קבלת עול מלכות שמים בבוקר ובערב, כיוון שזו התכלית של יציאת מצרים: אנו, בניהם הממשיכים בדרכם, מקבלים עלינו עול מלכות שמים וממליכים אותו עלינו ועל כל העולם כולו.⁹

ב. הזכרת יציאת מצרים מהווה גם בסיס והכנה לגאולה העתידה, כדברי חז"ל על הפסוק 'אהיה אשר אהיה', וכפי שפירש רש"י: 'אהיה עימם בגלות זו, ואהיה עימם בגלות אחרת'.¹⁰ וכשיש רצון להמשיך פעולה שעניינה 'הכנה' לדבר עתיד, ממשילים אותה ללילה, שכן זהו זמן מנוחה והכנה לצורך עבודת היום. לעומת זאת, כשרוצים להביא דוגמא ל'תכלית', מביאים את היום בתור דוגמה, שכן זהו הזמן שבו בני אדם פועלים ויוצרים. לפיכך, מצד התכלית שבמצוות זכירת יציאת מצרים, זמן קיומה המתאים הוא היום, כיוון שהיום מבטא את התכלית, אך מן ההיבט של 'ההכנה' שיש ביציאת מצרים, זמן קיומה המתאים יותר הוא הלילה.

8. וכפי שאמר מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל: 'גם במובן הרוחני העליון, החירות משעבוד טומאת עבודה זרה היא מיסודו של אברהם אבינו; אברהם הכיר את בוראו' (נדרים לב ע"א). השחרור מעבודה-זרה וכל החירות הנמשכת מזה, הוא מושרש ביסודו של אברהם אבינו, והיא התגלית, נמשכה בהרחבה ובהתפעלותה בתוכנו אנחנו כולנו' (הגדה של פסח עם פירוש הרב צבי יהודה הכהן קוק, עמ' 36). דברים אלו מתבארים בהרחבה בלשון הרמב"ם, הל' עבודת כוכבים פ"א ה"ג: 'ובן ארבעים שנה הכיר אברהם את בוראו... והיה מהלך וקורא ומקבץ העם מעיר לעיר ומממלכה לממלכה עד שהגיע לארץ כנען והוא קורא, שנאמר ויקרא שם בשם ה' אל עולם... ונעשית בעולם אומה שהיא יודעת את ה', עד שארכו הימים לישראל במצרים וחזרו ללמוד מעשיהן ולעבוד כוכבים כמותן חוץ משבט לוי שעמד במצות אבות... וכמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם ותעיותו, ומאהבת ה' אותנו ומשמרו את השבועה לאברהם אבינו עשה משה רבינו רבן של כל הנביאים ושלחו, כיון שנתנבא משה רבינו ובחר ה' ישראל לנחלה הכתירן במצות והודיעם דרך עבודתו ומה יהיה משפט עבודת כוכבים וכל הטועים אחריה'.

9. וכפי שביאר מו"ר הרב צבי יהודה זצ"ל (הגדה של פסח עם פירוש הרב צבי יהודה הכהן קוק, עמ' 36): 'ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, לחירות עולם, למתן תורה, הרי כל העולם כולו וכל סדר חיי האדם היו נשארים על מקומם בלי השתנות... שום דבר לא היה מתחדש ומתפתח בעולם בלי ישראל ותורה'.

10. עפ"י דברי הגרא"ה קוק זצ"ל, עולת ראיה שם עמ' רסט: 'אמנם גם היא הכנה, כי לא נגמר תיקון כל העולם ביציאת מצרים, ומאז הוכנו שעבודי מלכיות, כדברי חז"ל בפירוש אהיה אשר אהיה, ולולא יציאת מצרים, שהכנינו אותנו בקדושה וחיבה יתירה נודעת לנו מהקב"ה, לא היה דרך לגאולה העתידה, לדעתו, הביטוי 'אהיה' אינו שם ה', כי אם תיאור הגדרת מעמדה של יציאת מצרים, מה שעכשיו אתם רואים זה הכנה - 'אהיה' שאני 'עתיד לאתגללה'. אך בשביל להודיע לבני ישראל אמר: רק 'אהיה שלחני אליכם', שידעו שהיא הכנה, ולגדולות מהם הוכנו אבל לא אמר את החשבון כי 'די לצרה בשעתה'. וכן בעין איה, ברכות פ"א אות קעא: 'ביציאת מצרים זכו בני ישראל לשלמות עצמם, אך את השלמות של המין האנושי תהיה רק בימות המשיח'.

הרב קוק זצ"ל¹¹ מסביר שעיקר מטרת זכירת יציאת מצרים כל השנה הוא זכירת התכלית הישירה שלשמה יצאנו ממצרים, זכירת הקניינים הרוחניים שקיבלנו כבר ביציאת מצרים עצמה, ולכן עיקר חובת הזכרתה הוא ביום, על פי דרשת הפסוק 'למען תזכור את יום צאתך ממצרים'. לעומת זאת, המטרה העיקרית של הסיפור בליל פסח היא הכנה לגאולה העתידה, לכן מצוותה בלילה:

...ועל כן נדע שסיפור יציאת מצרים וקיום המצות התלויות בה הם סגולות לכוח האמונה והדעת האמתית להתגבר בנו, וא"כ הם המכניסים את הגאולה העתידה... שאז נהיה מושלמים באמת ויהיה בידינו לעבוד כפי ההכנה של הזמן הזה, אך אין בכוח נפש האדם לקבל הפעולה הגדולה הזו של גילוי אור העליון כי אם בליל שימורים, בשעה שיושב כבן-חורין ועוסק בעבודתו יתברך, וע"כ נאמר בזוהר שהגאולה מתעוררת ע"י הסיפור.¹²

וכן כתב מו"ז הרב עובדיה הדאיה זצ"ל,¹³ שבסיפור יציאת מצרים יש כוח לעורר בנו כוחות רוחניים לקראת הגאולה העתידה:

דמה שאנו מזכירין לשבח עתה מידי שנה בשנה את הנסים והנפלאות שנעשו לאבותינו אף שכבר עברו וחלפו הלכו למו, הוא מפני לעורר את כל אותו הכוח הקדוש, שעל ידו זכו לנסים... שגם עתה ע"י אותו ההתעוררות יופיע גם עלינו רוח קדוש וטהור ולב חדש יתנוסס בקרבנו, על דרך מאמר הכתוב: רוח חדשה אתן בקרבכם, ובזה נהיה גם אנחנו מוכשרים לנסים דוגמת מה שהיה בימי אבותינו, ובזה יש לפרש מאמר הכתוב כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

לאור האמור, מבאר מרן הרב קוק זצ"ל מדוע אפילו כולנו חכמים וכולנו יודעים את התורה מצווה עלינו לספר ביציאת מצרים. ואם ישאל השואל: במסכת שבת נאמר 'שרשב' וחבירי' היו פטורים ממצוות קריאת שמע בשעה שעסקו בתורה משום שתורתן אומנותן, ואם כן, מדוע לא פטרו אותם ממצוות סיפור יציאת מצרים?¹⁴ מכיוון שמדרגת לימוד התורה שלנו נחשבת כבחינה של 'הבל' לעומת לימוד תורה בימות

11. פירוש הרב קוק זצ"ל להגדה של פסח, עולת ראי"ה ח"ב עמ' ער.

12. נראה שכוונת הרב זצ"ל לדברי ספר הזוהר (שמות פרשת בא, רעיא מהימנא), שמאריך במעלת סיפור יציאת מצרים בקירוב הגאולה. ובהגדה של פסח 'היושבת בגנים' (עמ' נג-נד), מציין מו"ר הרב אברהם שפירא זצ"ל גם לדברי הזוהר הקדוש בפרשת ויקהל, עמ' רטז-ריז, ולדברי הסמ"ק, עשה א, שהמצווה לצפות לישועה מקורה במצווה הראשונה בעשרת הדברות 'אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים...'. ועל פי זה ביאר הסמ"ק את מה שאמרו חכמים (שבת דף לא): 'שואלין לאדם לאחר מיתה בשעת דינו צפית לישועה'. והסמ"ק שואל: והיכן כתובה המצווה לצפות לישועה? והוא משיב שכאשר התורה מצווה עלינו 'להאמין שהוציאנו ממצרים דכתיב 'אנוכי ה' אלוהיך אשר הוצאתיך וגו'...'. כוונת הקב"ה לומר לנו: 'כשם שאני רוצה שתאמינו בי שאני הוצאתי אתכם כך אני רוצה שתאמינו בי שאני ה' אלהיכם ואני עתיד לקבץ אתכם ולהושיעכם. וכן ישיענו ברחמי שנית, כדכתיב (דברים ל) ושב וקבצך מכל העמים וגומר'.

13. ויקח עובדיהו, ח"ג-ח"ה דרוש ח לשבת הגדול, עמ' קכה ס"ק יא.

14. באופן קצת שונה מבאר מו"ר הרב שפירא זצ"ל, שם, עמ' מד-מה, שסיפור יציאת מצרים דומה למצוות הקהל, ובנוגע אליה פסק הרמב"ם, הל' חגיגה פ"ג ה"ו, ש'אפילו חכמים גדולים שיודעים כל התורה כולה חייבים לשמוע בכוונה גדולה יתרה שלא קבעה הכתוב אלא לחזק דת האמת'.

המשיח, ומכיוון שעיסוק בסיפור יציאת מצרים הוא הכנה לימות המשיח, לפיכך כולם, גם החכמים הגדולים ביותר, צריכים לעסוק בסיפור יציאת מצרים, כיוון שתורתו של משיח היא עליית מדרגה גם בעבורם. אם כן, גם הם מצווים להכין את עצמם למדרגה גבוהה יותר בתורה, כדי שיהיו ראויים לתורתו של משיח, וכך לקרב את כל ישראל לקראת הגאולה העתידה, וכפי שמסיים הרב זצ"ל:

ואילו ה' רק (סיפור היציאה [א"א]) בתורת תכלית לעניין קבלת עול מלכות שמים, כעניין ההזכרה, אז לא היה מחוייב בה החכם הנבון היודע את התורה, כרשב"י וחביריו שהיו פטורים מק"ש, מפני שכבר היה עול מלכות שמים מקובל עליהם באין מחסור, אבל על ההכנה להבא כבר אמרו חז"ל שכל תורה שאדם למד בעוה"ז הבל היא לפני תורתו של משיח, וע"כ אפי' חכמים צריכים להכין עצמם.

ה. סיפור יציאת מצרים בהגדה ובקשות לגאולה העתידה

לאור הנ"ל מובן מדוע יש כמה אזכורים מרכזיים בסדר ההגדה של פסח על הגאולה העתידה. בסיום ה'מגיד' אנו חותמים בברכה שפתיחתה הודאה על העבר: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור', אך רובה בקשה ותפילה על העתיד:

כן ה' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום. שמחים בציון עירך וששים בעבודתך. ונאכל שם מן הפסחים ומן הזבחים שיגיע את דמם על קיר מזבחך לרצון. ונודה לך שיר חדש על גאולתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה ה' גאל ישראל.

לאחר מכן אנו נוהגים לפתוח את הדלת, למזוג כוס לכבודו של אליהו הנביא ולומר ליד הדלת הפתוחה: 'שפך חמתך על הגוים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו...'. אמירה זו היא כולה בקשה על הגאולה העתידה, שהקב"ה ישלח לנו את אליהו הנביא ואת משיח צדקנו, ויגאלנו השי"ת גאולה שלמה בקרוב.¹⁵ גם בסיומו של הסדר, לאחר שתיית הכוס הרביעית, אנו שרים בניגון המסורתי: 'חסל סדור פסל כהלכתו ככל משפטו וחקתו', אך אנו מדגישים שהסדר הוא הכנה לקראת הגאולה העתידה ובניין בית המקדש, ולפיכך אנו ממשיכים ומתפללים שנזכה לגאולת ישראל, לבניין בית המקדש ולהקרבת קרבן פסח בתוכו:

כאשר זכינו לסדר אותו כן נזכה לעשותו. זך שוכן מעונה, קומם קהל עדת מי מנה בקרוב נהל נטעי כנה¹⁶ פדויים לציון ברינה לשנה הבאה בירושלים הבנויה.

15. כפי שאנו קוראים בהפטרות שבת הגדול (מלאכי ג, כג): 'הנה אנכי שלח לכם את אליהו הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא'.

16. בקשה זו מיוסדת על תפילת דוד המלך לגאולת ישראל (תהלים פ, טו-טז; שם, כ): 'אלהים צבאות שוב נא הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. וכנה אשר נטעה ימינך ועל בן אמצתה לך... ה' אלהים צבאות'.

גם הפיוטים שאומרים לאחר מכן, כגון הפיוט 'ובכן ויהי בחצי הלילה', נועדו לבטא את הקשר בין גאולת מצרים שהתחילה במכת בכורות בחצי הלילה לבין הגאולה העתידה שעליה אנו מבקשים ומתפללים בלילה הזה: **'קרב יום אשר הוא לא יום ולא לילה** תאיר כאור יום חשכת לילה, ויהי בחצי הלילה'. גם הפיוט 'אדיר יבנה' עוסק כולו בתפילה בסדר אלפביתי על בניין בית המקדש: 'אדיר הוא יבנה ביתו בקרוב, במהרה, בימינו בקרוב. א-ל בנה, בנה ביתך בקרוב'. כך גם הפיוט 'חד-גדיא' מקשר בין קבלת הברכות על ידי יעקב אבינו כשהביא ליצחק שני גדיי עיזים, ובין הגאולה העתידה, שרמוזה בסוף הפיוט כפי שביאר הגר"א (בפירושו לאגדה): 'ואתא הקדוש ברוך הוא עם משיח בן דוד ושחט למלאך המות...'. לכן, אנו גם חותמים לילה גדול ונורא זה בקריאת 'שיר השירים ברוממות-עוז ונעימת קודש'¹⁷, שיר השירים שחובר על ידי שלמה המלך ע"ה כ'שראה שלמה ברוח הקדש שעתידין ישראל לגלות גולה אחר גולה חורבן אחר חורבן... ולזכור חיבה ראשונה... לאמר אלכה ואשובה אל אישי הראשון...' (הקדמת רש"י לשיר השירים). יהי רצון שמתוך עיסוק במצווה גדולה זו של סיפור יציאת מצרים, נזכה לגאולה שלמה ולקיום הפסוק 'כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות', במהרה בימינו אמן כן יהי רצון.

17. כלשון מו"ר הרצי"ה הכהן קוק זצ"ל, עולת ראייה עמ' שג.